زمان و شارستانیەت … ئەحمەد كامەران

21 شووباتی هەموو ساڵێك وەكو ڕۆژی زمان دیاری كراوە, كەئەمەش ڕۆژێكی گرنگە چوونكە زمان وەكو ئەوەی كە دەگوترێت بە ناسنامەی سەرەكی گەلان دادەنرێت واتە بۆ ناسینەوەی هەر گەلێك لە ڕووی كولتووری و شارستانیەكەی سەرەتا لە ڕێگای زمانەكەیەوە پەنجە دەخرێتە سەر ئەو گەلە بۆ ناسینەوەی.

ئەگەر چی بە درێژایی مێژوو بەچەندین زمان بوونیان هەبووە كە هەریەكەیان تایبەت بە گەلێك بوونە بەڵام لەگەڵ لە ناوچوونی ئەو گەلەوە ڕاستەوخۆ زمانەكەش لەگەڵی لەناوچووە , بۆ نموونە وەكو زمانی (سۆمەری و ئەكەدی) كە خاوەنی زمانێكی تایبەت بەخۆیان بوون بەڵام كەچی لەگەڵ لەناوچوونیان زمانەكەیشیان فەوتا بەڵام ئەوەی كە ئێستا مابێتەوە لە پاشماوەی ئەو دووزمانە ئەوەیە كە لەناوەندە ئەكادیمیەكان خوێندنەوەی لەسەر دەكرێَت , یاخود تەنها توێژینەوەی لەسەر دەكرێت لەگەڵ ئەوەشدا وەكو لایەنی مێژوویی دەخوێنرێت بۆ ناسینی زمانی ئەو دووگەلە, هەرچەندە ئەم دوو زمانە وەكو نمونەیەك بوو كە خستمەڕوو كە لە خۆی لە بنەڕەتدا بە چەندین زمانی دیكەمان هەبووە كە بە درێژایی مێژوو لەناوچوون لەگەڵ ئەوەشدا لە مێژوو تۆمار نەكراون كەبە نادیاری ماونەتەوە,ئەگەر چی لە ئێستادا لە سەدەی بیست و یەكداین كە نزیكەی 1600 زمان بوونیان هەیە لە جیهان وە جگە لەو زمانانە كە هەر زمانێك خۆی لە چەندین لەهجەیەك دەبینێتەوە كە ئەمەش خۆی لە خۆیدا جێگای سەرسوڕمانە كە گۆیەكی زەوی ئەم هەموو زمان و لەهجەیەی لە خۆ هەڵگرتوە لە پاڵ ئەوەشدا زۆری ئەم زمانانە لەلایەكی دیكەوە بۆتە مایەی نائارامی كە هەرخاوەن زمانێك هەوڵدەستێت دەیەوێت خۆی بسەپێنێت بەسەر زمانەكانی دیكەدا كە ئەمەش لە دەرئەنجامەكەیدا جەنگ و ململانێ درووست دەبێت, لەگەڵ ئەوەشدا هەندێكیان بەهۆی بارودۆخی جیا جیاوە مەترسی لەناوچوونیان لەسەرە كە ئەمەش دەبێتە هۆی لەناوچوونی ئەو گەلە.

هەركاتێك دەربارەی پرسێك قسەبكەین یان تاوتوێ بكرێت پێویستە ناوی گەلێكی ستەملێكراو بێتە نێو ئەو پرسانەوە كە ئەویش گەلی (كوردە) ئەگەرچی پرسەكە دەربارەی زمانە بێگومان كوردیش یەكێكە لەو گەلانەی كە خاوەن زمانیكی فراوان و تایبەت بەخۆیەتی كە بەپێی ڕیزبەندیەكان بێت لە پلەی (40)هەمین زمانی جیهان دایە, بەڵام

ئەوەی کە جێگای نیگەرانیە ئەوەیە کە ئەم گەلە بە درێژایی مێژوو هەوڵدراوە ناسنامەکەی لێ بسێننەوە کە ئەویش زمانە شیرینەکەیتی لەپاڵ ئەوەشدا داگیرکردنی خاکەکەی , بەتایبەتیش لەلایەن گەلانی (فارس و عەرەب و تورك) ئەگەر چی ئەم سێ گەلە ڕەگەز پەرستە بەردەوام هەوڵیان داوە زمانی کوردی و بوونی کورد بسڕێننەوە لە نەخشەدا یاخود هەوڵی بچووکردنەوەیان داوە لە هەموو ڕوویەکەوە بەڵام هەمیشە شکستیان هێناوە هەردەم شکستیش دەهێنن بەرامبەر بە گەلی کوردی خێر لە خۆ نەدیو, ڕەنگە لە هەندێ لایەنەوە بەشێوەیەکی کرچ و کاڵ گاریگەریان درووست کردوە بۆ سەر زمانی کوردی بەڵام نەیان توانیەوە تەواوی زمان و شارستانیەتی خۆیان بەسەر گەلی کوردا بسەپێنن.

هەڵبەتە پرسێکی تری مەترسیدار بۆ سەر زمانی کوردی بریتیە لە حوکمی دەسەڵاتدارانی کوردی کە ماوەی 28 لە هەرێمی کوردستان دەسەڵاتیان گرتۆتە دەست, کە وایان کردوە ژینگەیەکی نا لە بار بۆ خەڵکی هەرێمی کوردستان درووست بکەن لە هەموو ڕوویەکەوە, کە هەر جارەو خەڵك تووشی قەیرانێك دەکەن جارێك کارەبا و نەوت و غاز و بێ کاری و نەبوونی دامەزراندن بۆ گەنجان, کە دەرئەنجامی ئەم هەموو ناخۆشیە دەبێتە هۆی ئەوەی لەلای بەشێکی زۆری تاکی کوردی ڕقی لە زمانی خۆی ببێتەوە وە بەتایەتیش لە نێو بەشێکی زۆر چینی گەنجان کە دەبینێت هەلی کاری دەست ناکەوێت کەچی دەڵێت: زمان و ئاڵا و خاك بەمن چی کە هەلی کارێکم دەست ناکەوێت, بێگومان ئەم قسانە جێگای داخە چوونکە زمان و خاك و ئاڵا هیچ پەیوەست نەکراوە بەم دەسەڵاتە بەڵکو ئەوە شەرەفێکە وەکو هەموو گەلێکی تر هەمانە, ئەگەر چی ئەم بارودۆخە وا بەردەوام بێت ئەم تۆزە خاك و زمان و ئاڵایەشمان دەکەوێتە لێواری مەترسیەوە لەلایەن دووژمنانەوە, بۆیە ناکرێت بەهۆی پرسێکی سیاسی و ئابووری کۆمەڵێك پرسی دروستکراودا ئێمە زمانی خۆمان بخەینە مەترسیەوە , چوونکە دوایی دووژمنان ئەم هەلانە بۆ خۆیان دەقۆسنەوە وە چەندین کاری نەخوازراو بەرامبەر بە کورد ئەنجام دەدەن.

(هەردەم زیندو وشیرین بێت زمانی کوردی)

ئایا جیهان لە داهاتوودا خۆی لەیەك زماندا دەبینێتەوە بۆ سەرجەم مڕۆڤایەتی؟